

La metodologia del projecte basada en fets reals

Clara Puig Carreras (Universitat de Girona)

Maite Pujol i Mongay, *El treball per projectes. Fer recerca a l'educació infantil*. Barcelona, Associació de Mestres Rosa Sensat, 2022, 152 pàgs.

Núria Trobajo i David Pujol i Fabrelles, *La pedagogia del projecte. La mirada al cel i els peus a terra*. Barcelona, Associació de Mestres Rosa Sensat, 2022, 160 pàgs.

Recentment, l'Associació de Mestres Rosa Sensat ha afegit al seu catàleg dues publicacions que, si bé relaten experiències professionals en dos contextos i amb protagonistes diferents, es complementen l'una amb l'altra per brindar una lectura molt més rica i gairebé immersiva en el dia a dia de la pràctica educativa a través de la metodologia del projecte. Es tracta dels llibres *El treball per projectes. Fer recerca a l'educació infantil*, de la mestra Maite Pujol i Mongay, i *La pedagogia del projecte. La mirada al cel i els peus a terra*, dels coautors i també mestres Núria Trobajo i Pujadas i David Pujol i Fabrelles. Es pot intuir, per tant, que tots dos llibres es basen en l'expertesa sorgida de les vivències d'aquests tres educadors de cap a peus, que les han volgut recollir i compartir en forma de veritaders tractats de pedagogia basats en fets reals.

En primer lloc, en el seu llibre *El treball per projectes. Fer recerca a l'educació infantil*, la Maite Pujol fa tota una proclama a favor de «l'escola com a lloc per a la recerca» (p. 12), essent el treball per projectes l'entramat de processos educatius i relacions entre infants, adults i entorn que la fa possible. L'autora ens situa, per començar, a l'etapa d'infantil de l'escola Les Pinediques, de Taradell, on hi ha desenvolupat, juntament amb les altres mestres d'infantil

de l'escola, un projecte pedagògic que durant trenta-cinc cursos escolars ha creat un context immensament ric per a l'aprenentatge. Un aprenentatge en què estan submergits els més petits, però també els adults, que fan un exercici d'investigació i renovació a partir de la revisió i l'avaluació constants de la seva pràctica educativa.

Des de la seva entrada a l'escola juntament amb la mestra Núria Roca, l'autora remarca que la seva praxi professional s'ha recolzat sempre en la investigació i la construcció d'un ampli marc teòric, a partir de la seva participació en un grup de treball centrat en el treball per projectes; però també d'un marc pràctic, a través dels intercanvis amb escoles d'educació infantil de Savona, a Itàlia, per contrastar l'exercici professional en contextos diferents. Aquesta trajectòria de recerca ha culminat en publicacions diverses, i l'ha permès proveir el llibre a què ens referim d'una extensa bibliografia que sustenta cadascuna de les accions educatives que s'hi descriuen. Més enllà de les diverses mencions a la influència italiana que es constata a les aules de Les Pinediques, Maite Pujol justifica la seva feina a infantil amb les aportacions dels clàssics, però també dels pedagogs actuals més importants, del nostre país i del panorama internacional, ubicant-nos en una escena local que s'ha configurat dins d'un paradigma educatiu global.

Així doncs, estructura el llibre de manera que en els dos primers capítols introdueix el lector en la visió de l'infant i la fonamentació teòrica que sostenen la feina realitzada a l'etapa d'infantil de Les Pinediques, per passar a una explicació detallada de cadascuna de les modalitats en què s'ha materialitzat el treball per projectes amb els infants, al tercer capítol. Aquest apartat és especialment interessant per la il·lustració que fa de les diverses metodologies utilitzades, totes amb una clara raó de ser i amb un decurs evolutiu fruit de la tasca de documentació, recerca i avaluació dels mestres; i per les nombroses documentacions exhibint la feina dels infants, en diversos formats com memòries, fitxers d'àudio i de vídeo, als quals es pot accedir mitjançant codis QR per gaudir d'una experiència més sentida que llegida. Només de veure tota aquesta tasca d'enregistrament i recollida de les accions, les produccions i els processos d'aprenentatge dels infants, quedà palès el respecte i el valor que les mestres posen a tot allò que succeeix a l'escola.

Cal fer menció de la importància que Pujol dona al llarg d'aquestes pàgines a la transformació dels espais i els materials, que és, de fet, el títol d'una de les seccions del llibre. S'hi fa tota una reflexió —provada en el transcurs de la pràctica— a partir de la constatació de «la rellevància comunicativa que tenen, per a l'adult i per als infants que conviuen junts a l'aula, els objectes i l'espai que s'utilitzen i es comparteixen» (p. 43) i, per tant, del paper que juga l'entorn físic en el seu desenvolupament. Al voltant d'aquesta idea, l'autora convida al replantejament de l'entorn escolar: «Es pretén que quan l'infant arriba a l'escola trobi un espai, material i persones amb els quals pugui comunicar-s'hi i intercanviar-hi experiències de la forma més natural i personal possible. D'aquesta manera, no ocuparà simplement l'espai, sinó que l'habitarà.» (p. 44)

Finalment, el quart capítol s'ocupa del Taller del material gran, la metodologia amb què l'autora declara que ha culminat el treball per projectes a infantil en el seu centre educatiu, mentre que en els dos darrers fa una síntesi final dels elements que al llarg dels anys han esdevingut els pilars de la intervenció educativa a Les Pinediques. Per tot plegat, tenim un llibre que descriu una dinàmica pedagògica que, a partir de les diverses formes en què s'ha manifestat, ha esdevingut el mitjà de la recerca en l'infant i ha afavorit el seu paper com a «investigador, explorador-car-tògraf i semiòleg incipient» (p. 33), tal com diu l'autora.

Ara, si bé és cert que a *El treball per projectes. Fer recerca a l'educació infantil* hi trobem un preuat assaig de la metodologia del projecte a l'educació infantil, amb *La pedagogia del projecte. La mirada al cel i els peus a terra* tenim el privilegi d'ampliar evidències amb una altra experiència de tres dècades que s'estén a l'educació primària. A l'escola rural de Boadella i les Escaules, on transcorre l'acció educativa del segon llibre, Trobajo i Pujol diuen que van «començar per necessitat i continuen per convicció» (p. 151). Ens expliquen com la Núria Trobajo va aprofitar el seu recorregut amb la metodologia del projecte a l'escoltisme per aplicar-la a l'escola rural, poc després d'entrar-hi, buscant una manera de treballar a l'uníson amb grups d'alumnat amb necessitats i nivells diferents. I que, tant com han passat els anys, ha pogut comprovar que és precisament aquest mètode allò que l'ha permès beneficiar-se de les ràtios baixes i el multinivell per crear un clima d'aprenentatge on la feina col·lectiva acabava fluint gairebé sola.

El llibre s'estructura en dues parts, cadascuna escrita per un dels dos autors. En la primera, David Pujol ens recorda que fa més d'un segle que una altra educació és possible; que el mètode del projecte no és

res nou ni innovador, sinó que es tracta d'una proposta educativa amb un llegat històric que comença als Estats Units de la mà de Dewey i Kilpatrick i que s'assenta al nostre país ja a principis del segle XX, per influència de l'escola activa europea, en forma de pràctiques d'escola —no ens oblidem del món del lleure— divulgades per grans pedagogs com Joaquim Franch o Alexandre Galí. L'autor escriu també que «en educació, a vegades hi ha la idea equivocada que la teoria i la pràctica estan del tot separades» (p. 11) i es serveix d'aportacions diverses per determinar els principis teòrics que emmarquen la pedagogia del projecte, bastint la seva publicació, igual que la Maite Pujol, de la màxima credibilitat.

La Núria Trobajo pren la paraula a la segona part del llibre per narrar, tal com ja hem introduït, la seva pròpia experiència amb la metodologia del projecte. Ho fa a partir de setze exemples de projectes realitzats pels alumnes de Boadella i les Escaules, introduint cadascun amb una fitxa esquemàtica i explicant-los més detalladament a partir de les cinc fases d'elecció, planificació, realització, final del projecte i revisió conjunta de la feina feta. És especialment interessant poder comparar el procés de decisió i les particularitats dels diversos projectes exposats, constatant que es complien unes premisses comunes per aplicar una acció educativa organitzada i que, per tant, es podia avaluar, així com veure'n la part de reflexió crítica que van fer tant alumnes com mestres en acabar cadascun. Aquest darrer aspecte, i sobretot el fet que hagi quedat enregistrat, és un dels elements que permet anar remodelant la pràctica per adequar-la a possibles reptes i inconvenients. A més, Trobajo parla de «transportar els projectes a l'àmbit local i proper dels alumnes» (p. 67), fet que queda més que evidenciat en la relació constant amb altres professionals del

poble per construir projectes com l'Agència de viatges *La Mugada*, *Inventem un ball* o *Ajudem el veí a collir el raim*.

Tant en un llibre com en l'altre, queda clar un factor essencialment inherent a la metodologia del projecte: la confiança en l'espontaneïtat de l'infant i en la seva capacitat d'autoregular-se, de posar-se a l'acció i de prendre mesures contra la seva desconexió. No es tracta d'un *laissez faire* sense criteri, però. En aquest sentit, tots tres autors defensen un replantejament del paper del mestre en què deixa de ser transmissor de coneixement i esdevé regulador de processos. I no és menys important ni passa a segon pla; ans al contrari, perquè ha de tenir la capacitat de crear contínuament situacions d'aprenentatge que ajudin els infants a avançar en el seu procés de descoberta, afavorint la interrelació de sabers i posant atenció als sistemes d'interpretació i relació de cada infant amb l'entorn immediat. Tal com ho expressa la Maite Pujol, «treballar en aquesta direcció significa que l'adult assumeix la funció de guia capaç de restituir la memòria de les experiències dels infants i ajudar-los a trobar-hi continuïtat» (p. 132).

Ben mirat, i tenint en compte la diferència dels contextos i dels estils docents que caracteritzen cadascuna de les experiències relatades, la metodologia utilitzada presenta certa variabilitat, però el mateix resultat: unes dinàmiques d'ensenyament-aprenentatge que empoderen els infants perquè s'hi senten els protagonistes i que els entrenen en l'acció investigadora, encetant la curiositat i donant-los les eines per convertir-se en agents actius i conscients de la seva interdependència amb l'altre, l'entorn i la comunitat. Per acabar d'atestar-ho, Trobajo i Pujol es serveixen de les paraules d'una exalumna: «Em va comentar que en els seus estudis havia descobert que aquesta manera de fer —decidir per ella mateixa el que li interessava,

planificar-se, treballar en equip, acceptar idees dels altres, opinar, repartir-se les tasques, responsabilitzar-se... → que ella donava per natural, no ho era tant. Que es tractava d'un aprenentatge. I que el fet de tenir-lo interioritzat l'havia ajudat tant en l'època d'estudiant com ara en els seus projectes professionals» (p. 151).

Dins l'allau d'informació en què es troba enfonsada la comunitat educativa post-moderna, treballs com els que presenten aquestes dues publicacions esdevenen una autèntica brúixola, tal com diuen Trobajo i Pujol, adreçada tant als mestres com als que estudien per ser-ne. I afegiríem que, en realitat, qualsevol persona amb un mínim d'interès per saber què passa a dins d'una escola amb un equip docent implicat en la renovació pedagògica, té amb aquests dos llibres una finestreta a la quotidianitat d'una tasca educativa pensada des de la globalitat, connectada amb la comunitat i entregada a l'infant i al desenvolupament de les seves potencialitats. Recuperant una frase de la Maite Pujol, «hi ha tot un patrimoni pedagògic que es construeix dia a dia, i que no sempre és visible» (p. 143), però que pot sortir a la llum gràcies a la feina de mestres que, com els autors que ressenyem, deixen constància i comparteixen vertaderes experiències d'escola més enllà de les respectives comunitats on han deixat empremta. I, sobretot, aquest patrimoni serveix per animar altres professionals a emprendre una aventura similar, cap a les possibilitats de trencar amb inèrcies alienants i incorporar una pedagogia contrastada, respectuosa i amb ànima, com ara la metodologia del projecte.